

Az 1. szelvény É-i és D-i oldalához kapcsolódó felületeken későbbi objektumokban, valamint szórványosan kerültek elő kovásodott állatcsontok.

A 2004. évi feltáráshoz képest új korszakot képviselnek a lelőhelyen előkerült középső rézkor első felére keltezhető temetkezések. A feltárt területen nagyjából 2 csoportban, összesen 22 zsugorított csontvázas temetkezés maradványait bontottunk ki.

A 2004. évi 2. szelvénytől É-ra 10 sírból álló csoportot tártunk fel, amelynek temetkezései egymás közelében, a humuszba vagy a humusz aljába beásva, sírfolt nélkül, néhány esetben szántás által bolygatottan kerültek elő. Két sír szélét egy Protoboleráz-horizontba tartozó gödör metszette. A zömmel NyDny-KÉK tájolású temetkezések mellékleteként a Ludanice kultúra Budapest környékéről megismert jellegzetes edényei (behúzott peremű tál, zömök tejesköcsög) kerültek elő. Két sírban kőpengék és állatcsontok is előfordultak.

A másik csoport temetkezéseit az előzőtől mintegy 80 m-re D-re, a 2004. évi 1. szelvény Ny-i részének környezetében tártuk fel. Két temetkezés a Protoboleráz-időszakra keltezhető árokrendszerrel szuperpozícióban került elő. A 203. sz. sírt a széles árok, a 179. számút a paliszád árok metszette. A jobb oldalra fordított, zömmel DK-Ny-i tájolású csontvázasokat tartalmazó csoporton belül 4 temetkezés elszórtan, az 1. szelvénytől É-ra és Ny-ra, 4-4 sír viszont egymás közelében, az 1. szelvény ÉNy-i és Dny-i sarkánál kisebb csoportot alkotva került elő. Több esetben szabálytalan ovális vagy lekerekített sarkú téglalap alakú sírfoltot sikerült megfigyelni, csak néhány temetkezés feküdt közvetlenül a humusz aljában. A délebbi négyes sírcsoport egyik sírgödörébe egyidejűleg öt személyt: egy felnőttet és négy gyermeket temettek el. A 2. szelvénytől É-ra előkerült csoporttal ellentétben ezeknél a síroknál kevésbé volt jellemző az edénymellékletek adásának szokása, ugyanakkor a temetkezések mellékleteként előfordultak rézészerek, és csaknem valamennyi sír tartalmazott korong alakú mészkögyöngyöket. Az egyik sírban a derék táján ovális keresztmetszetű, lekerekített hasáb alakú mészkögyöngyökből összefűzött öv maradványait is feltártuk. Mellékleteként előfordultak állatcsontok, kőpengék, csonteszközök, egy esetben csiszolt kőbalta is.

M. VIRÁG ZSUZSANNA – TÓTH ANIKÓ

89. Budapest, XVII. Rákoscsaba, Major-hegy Dél (MO BP 05/2 lh.)

U, R, B, Sza

A Major-hegy déli, lankás lejtőjén található lelőhelyen 2005 áprilisától (másfél hónapos megszakítással) november végéig több mint 4 hektáros területen 1100 régészeti objektumot tártunk fel.

A legkorábbi jelenségek a területen a *neolitikum* idejéről valók. A dunántúli vonaldíszes kerámia népének megtelepedését jelző jelenségek legintenzívebben a nyomvonal Ny-i oldalán húzódó É-D-i tengelyű egyko-

ri kiemelkedésen jelentkeztek, míg a nyomvonal K-i szélé felé, valamint É-i irányban a települési objektumok ritkulását figyeltük meg. Ez alapján a település központi része a Rákos-patak és a nyomvonaltól Ny-ra É-D-i irányban húzódó mellékág környezetében feltételezhető. A nyomvonal Ny-i részén, egy mára már feltöltődött természetes árokkal határolt egykori kis magaslaton, egy 15 m hosszú és kb. 7 m széles oszlopvázas épület maradványait sikerült megfigyelni. Az ÉÉNy-DDK tájolású épület középső három oszlopsora és a ház mindkét külső oldalán párhuzamosan húzódó hosszanti árkok (Längsgrube) jelentkeztek, míg az esetünkben feltehetőleg sekélyebbre leásott külső hosszanti falakat általában jellemző sűrűbb oszlopsorokat nem tudtuk megfigyelni. A neolitikus település területén, így a ház környezetében is, összesen három melléklet nélküli, zsugorított csontvázas temetkezést, több gödröt és szabadtéri tűzhely maradványát is feltártuk, gyakran későbbi korszakok beásásaival bolygatott állapotban. A leletanyagot több esetben a humusz aljába, vagy sekélyen az altalajba leásott nagyméretű gödrökben, egykori felszíneken szóródva, ill. későbbi objektumok anyagába keveredve találtuk. Leletek kerültek elő a területet ÉÉNy-DDK-i irányban átszelő természetes, később feltöltődött árkokba, vízfolyásokba sodródva is. Az épülettők ÉK-re húzódó nagyméretű természetes mélyedés aljában, sok esetben bronzkori beásások leletei közé keveredve kerültek elő a korszak emlékei. Elpusztított temetkezések egykori létezésére bronzkori leletekkel keveredett embercsont-töredékek is utaltak. A kerámialeletek előzetes vizsgálata alapján a lelőhelyen a késő kottafejes, korai Zseliz-időszak településének részlete került elő.

Az újkőkori település É-i határán kívül három zsugorított csontvázas temetkezés maradványát tártuk fel. Ezek közül kettő nagyjából a telep határánál, a humusz aljában, egymás közelében feküdt. A folt nélkül jelentkező sírokat a szántás és a munkagép megbolygatta. Az egyik sírban a csontok eredeti helyzetét csak feltételezni tudtuk; ami szerint jobb oldalra fordított, erősen zsugorított testhelyzetű, NyDny-KDK tájolású, közepes megtartású csontvázas maradványairól lehetett szó. A maradványok között mellékletet nem találtunk. A másik sírban DDny-ÉÉK-i tájolású, bal oldalra fordított, erősen zsugorított testhelyzetű felnőtt közepes megtartású csontváza feküdt. Az arckoponya előtt két roncsolt edényalj maradványait találtuk, amelyek a két temetkezésnek a rézkor első felére történő keltezését valószínűsítik. A harmadik sír az előzőektől északabbra, magányosan került elő. Az ovális folttal jelentkező sírgödörben nagyjából NyÉNy-KDK tájolású, jobb oldalra zsugorított testhelyzetű felnőtt rossz megtartású csontváza feküdt. A karokat könyökben behajlították, a kezek szorosan a D felé néző arc előtt nyugodtak. A combok csaknem nyújtott testhelyzetben feküdtek, a térdeket hegyesszögben hátrahajtották, a lábfejeket szintén hátrahajtván szorosan a medencéhez húzták. A felsőtest előtt egy kónikus tál darabjai feküdtek, a lábszárakra

lapos köveket helyeztek. A csontváz előtt erőteljesen megroncsolt további edénymellékletet figyeltünk meg. A medence mögött, a bokák környékén csoportosulva, kisebb-nagyobb korong alakú mészkőgyöngyök kerültek elő. A mellékletek összessége és a temetkezési rítus alapján a sírt a rézkor első felére keltezhetjük.

Lelőhelyünkön a késő rézkori badeni kultúra 80 objektuma került felszínre. A késő rézkorra datálható objektumok többsége hulladékgyöngy, amelyekben az állatcsontok hiánya feltűnő. Egy esetben egy szubhumuszba ázott hombáredény került felszínre, míg a 637. sz. gödör déli oldalfala mellett félkörívben több ép és töredékes edény maradványa feküdt. Lelőhelyünk jelentőségét a 12 rituális állattemetés adja. Az eltemetett állatok többsége szarvasmarha, de kiskérődző (juh) rituális temetését (két esetben páros temetését) is megfigyeltük. Az 1119. sz. gödör aljára, annak közepére egy kiskérődző koponyáját helyezték, melyet rituális koponyatemetésként értékelünk. A szarvasmarhák fektetése, leölése megfelel a már korábban megfigyelteknek, az állatokat szűk gödörben, vagy annak szélén letaglózták, a koponyát a hátra visszatekerték. Gyakran égetés nyomát is megfigyeltük. Egy esetben emberrel együtt egy szarvasmarhát is eltemettek: egy ÉNy-DK tájolású kisgyermek váza mellett egy kifejlett szarvasmarhaváz feküdt, egyéb melléklet nélkül.

A feltárt objektumok közül mintegy 300 a teljes területen szórtan, bokrokban előkerülő objektum a késő bronzkor kezdetére datálható. A gödrök többsége markáns folttal jelentkező kerek, mély, padkás, a padka alatt méhkas alakú tárológödör, általában gazdag kerámiaanyaggal, ill. egybeásott kerek gödrökből álló szabálytalan gödörkomplexum. Három esetben figyeltünk meg a 2 m átmérőjű, méhkas alakú, kerek gödrök közepén egy kb. 1 m átmérőjű, a gödör aljára tapasztott agyagkúpot, ez alatt a 316 sz. objektumban az altalaj égett volt, a 480 sz. objektumban maga a kúp égett vörösre. A gödrök interpretációja egyelőre kérdéses.

Egyértelműbben értelmezhető edényáldozatként a más leletanyagot nem tartalmazó 450. sz. objektumban a kerek gödör oldalfalánál előkerült, félbe tört tálakkal letakart három ép korszóból álló együttes. Ugyancsak edényáldozatként interpretálható a késő bronzkori telep É-i szélén (ahol késő bronzkori objektumok már csak nagyon elszórtan fordultak elő) előkerült 904. sz. objektum. A szubhumuszba szorosán egymás mellé helyezett, nagyrészt kisebb ivó- ill. tárolókorszóból, valamint néhány táltöredékből álló edénydepó (összesen 37 edény) jól beleillik a korszak edénydepóinak sorába.

A fentiekén túl a leggazdagabb bronzkori kerámiaanyag a széles, és középen több mint 2 m mély, É-D irányú árokba beásott nagyobb méretű kerek, hengeres falú, ill. szabálytalan alakú gödörkomplexumokból került elő. Az egyik K-Ny irányú egykori vízfolyásban összegyűlt, erózió által kevert (neolitik, bronzkori és császárkori töredékeket egyaránt tartalmazó) üledék alatt egy nagyobb kiterjedésű, számos egybeásott, szabálytalan alakú gödörkomplexum – az előkerült nagy mennyi-

ségű kerámiaanyag alapján – szintén a késő bronzkorra datálható. A feltárt terület É-i részén előkerült ÉNy-DK irányú kettős árkot egy az átvágáskor előkerült, nagyobb méretű késő bronzkori oldaltöredék alapján valószínűleg szintén a késő bronzkorra datálhatjuk.

Az előkerült kerámiaanyag többsége a Reinecke BB2, BC fázisra datálható. Néhány szórványosan megjelenő síkozott peremtöredék alapján a telep használatának kora a BD, esetleg a BD-HA váltás időszakig tolható ki.

A 99. sz. objektumban előkerült öntőminta, és a több gödörben előforduló salak alapján a telepen komoly bronzműves tevékenység folyhatott, amit a viszonylag nagyobb számban előforduló bronzleletek is igazolnak. A sarlók, pecsét-, kúpfejű és egyéb tűk, peremes balta, árak, spirálisban végződő huzalkarperec, szív és korong alakú csüngők ugyancsak a Reinecke BB, BC időszakra datálhatók.

A Rákos-patak É-i partja és a patak egy jobb oldali mellékága által határolt homokház a Kr. u. 1–2. sz. folyamán is intenzíven lakott volt. A korai császárkori településhez tartozó objektumok a leelőhely két részén: a Rákos-patakra néző déli lejtőperemen és a patak mellékága felé eső, magasabban fekvő dombháton kerültek elő.

A Major-hegyen feltárt településhez nagyméretű, méhkas alakú tárolóvermek és nagyszámú hulladékgyödör, valamint tapasztott kemencék maradványai tartoztak. Néhány ház többé-kevésbé épen maradt lakógödört is megtaláltuk, amelyek közül kettőnek tapasztott ill. döngölt padlója volt. A háznak lekerekített sarkú téglalap formájú, kissé a földbe mélyített lakógödör volt, de a tetőszerkezetet tartó oszlopok helyét csak egy-egy sekély mélyedés jelezte. Egy esetben a ház közepén lévő egyetlen cölöp tarthatta a ház föld feletti részét.

A tapasztott kemencék szabadon állók voltak, védőépület nyomait nem találtuk a közelükben. Említést érdemel egy kerek, nagyméretű, földbe mélyített „sütőház” gödre, amelynek oldalába derékmagasságban volt bevájva a tapasztott aljú kemence.

Több olyan szabályos, kerek gödröt is feltártunk, amelyekben egy vagy két, oldalán fekvő kutya csontvázat találtuk. A vázak helyzete és egy edénymelléklettel eltemetett kutya maradványai arra utalnak, hogy ezek az objektumok állattemetkezéseknek tekinthetők.

A leletanyag elsődleges elemzése alapján feltételezhető, hogy a Major-hegyen feltárt császárkori település objektumai nem egyazon időszakban voltak használatban. A bennük talált leletek alapján időrendileg és topográfiaiailag is jól elkülöníthető egymástól a patakparti lejtőperemen lévő régebbi, és a dombháton előkerült fiatalabb településrész.

A régebbi fázishoz tartoznak azok az objektumok, amelyekben a kerámiaanyagnak kb. 2/3 része késő La Tène-kori kelta formát és fazekas-technológiát tükröz (fésűs fazekak, késő LT típusú és kihajló peremű tálak belsőjükben besimított díszítéssel, szürke behúzott peremű

tálak, félgömbös tálkák, vörös-fehér festésű kerámia és kézzel formált kelta házikerámia). Az összes kerámiaforma jól datálható analógiái a Gellért-hegyről és a Tabánból ismertek és a Kr. e. 1. sz. második felére–Kr. u. 1. sz. első felére tehető gyártásuk és használatuk ideje.

A kerámiaanyag 1/3 része nem a kelta fazekas hagyományokat tükrözi, hanem az Alföld legkorábbi szarmata népességéhez köthető: durva, kézzel formált és tagolt bordadíszes edények, valamint az ún. „dák” füles csészék.

A kevés fémanyag (Kr. e. 1. századi vas huzalkarpercek) is azt valószínűsíti, hogy ennek a településrésznek az alaplakossága a szarmata betelepülés után is a helyén maradt kelta népesség lehetett. Az ide sorolható emléktárgyak korát a Kr. u. 1. sz. második felére határozhatjuk meg.

A fiatalabb településrész kerámiaanyagának 1/3 része a budai oldalról ismert ún. kelta bennszülött kerámia (szürke korongolt tálak és fazekak) jellegzetességeit mutatja. Másik harmada a szarmata kori népesség durva házikerámiája és kb. ugyanilyen mennyiségben került elő az Aquincum környéki fazekasműhelyek provinciális kerámiaanyaga is (barnászörös sávós festésű edények, fényezett fekete ill. terrakotta színű ún. pannóniai pecsételt díszű tálak és bekarcolt fogas díszű kerámia). Ez utóbbi leletcsoport a budai oldalon lévő Kende utcai és a Rudas fürdői bennszülött kelta-eraviszkusz telepekkel való egyidejűsége utal, és a Kr. u. 2. sz. kezdetére–első felére datálja a Major-hegyi fiatalabb településrészt.

A területen 3 nyújtott csontvázas temetkezés is előkerült, amelyek közül kettő melléklet nélküli volt. A 3. sz. É–D tájolású temetkezést áttört díszű, emailozott korongos bronzfibulája alapján a Kr. u. 3. századra keltezhetjük.

Munkatársak: M. Horváth Attila, Korom Anita, Szilas Gábor, Tézer Zita régészek. Kutatásunkat geopedológiai (Horvát Zoltán ELTE TTK), archeozoológiai (Csipán Péter BTM) és archeobotanikai (Gyulai Ferenc Szent István Egyetem) vizsgálatokkal is kiegészítettük.

REMÉNYI LÁSZLÓ – ENDRÓDI ANNA – MARÁZ BORBÁLA –
M. VIRÁG ZSUZSANNA

90. Budapest, XXII. Nagytétényi út 37–45.

R, B, V

2005. március 9–24. között feltárást végeztünk egy nagy beruházáshoz kapcsolódóan. Mintegy 240 m² területet kutattunk át, melynek során a jelenlegi felszíntől 180 cm mélyen, átlagosan: 99,5 mBf szinten késő bronzkori–kora vaskori telep maradványai kerültek elő. Összesen 9 objektumot tártunk föl. A leletanyag rendkívül szegényes volt, csupán kisebb rézkori és késő bronzkori–kora vaskori kerámiatöredékek és paticszemcsék jelentkeztek, ezek is jobbára objektumon kívül, rétegösszefüggések nélkül kerültek elő az őshumusból. Az őskori telep szélét érintette a feltárásunk, központi részét az

ásatási felülettől É-ra emelkedő dombon (Rózsakert) sejthetjük.

BESZÉDES JÓZSEF

91. Budapest, XXIII. Soroksár, Péteri-major

Sza, N, Kk

2005. március 24-én a major területén régészeti hatástanulmány érdekében végeztünk helyszíni szemlét. A vizsgált terület az M5 autópálya mellett húzódik. A 196121/6 és 196121/5 helyrajzi számú területen két, az autópályával enyhe szöveget bezáró homokhát húzódik. A kettő közül az első, egy alig kiemelkedő ÉNy–DK irányú háton kb. 250 m hosszan és 50–100 m szélesen gyűjtöttünk a rossz látási körülmények ellenére jelentős mennyiségű, főleg szarmata, Kr. u. 3–4. századi kerámiatöredéket, 1 népvándorlás kori hullámvonal-díszes cseréptöredéket, illetve 2 késő középkori töredéket. Dél és kelet felől a lelőhelyet (1. sz.) egy mélyedés határolja.

Az autópálya mellett húzódó, megközelítőleg ÉNy–DK-i irányú homokhátnak csak az É-i felén, egy szürkésebb elszíneződésű humuszban gyűjtöttünk szintén szarmata kori töredékeket. A lelőhely (2. sz.) a homokhát Ny-i, lankásabb részéig tart, K-en nem húzódik ki az autópálya nyomvonaláig. A két lelőhely nem ér össze, mindkettő egy kiemelkedő, egymástól elkülönülő homokháton található.

GYURICZA ANNA

92. Bük, Nestlé Hungária Kft. telephelye

(Vas megye) Ró, Kö

2005. május 20-án helyszíni szemlét végeztünk a területen, ahol a létesítendő új üzemcsarnok kijelölt terület kb. 20 cm mélységig lehumuszolták. Római kori és középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk, melyek eléggé szórta helyezkedtek el. Május 23-án több ponton kutatóárokokkal mértem föl a területet, amelyek negatívnak bizonyultak.

Munkatárs: Ilon Gábor.

POLGÁR PÉTER

93. Cegléd, Botond-dűlő, Intézeti-dűlő

(Pest megye) U, LT

A 4. sz. főút 74+980–75+215 km-szakaszánál a főúttal átvágott 4/8 sz. lelőhelyen 2005. június 15–30. és augusztus 2–29. között összesen 82 objektumot tártunk fel, 3502 m²-en megelőző, 253 m²-en próbafeltárást végezve. Az objektumok közül 50 középső neolitikus kori, 24 kelta, 7 újkori. A jelenségek közül 68 gödör, 5 sír, 2 ház, 3 cölöplyuk és 3 árok.

A lelőhely K-i felén középső neolitikus kori települést tártunk fel, melyet a 4. sz. főút vág ketté. A telephez tartozó jelenségek nagy része gödör, ide tartoznak az agyagnyerő gödrök és két sír is. A leggazdagabb leletanyag a